

Impact of Financial Sanctions after the Withdrawal of the US from the JCPOA on the Economy and Foreign Exchange Policies of the Central Bank of Iran

Mohammad Saleh Mohamadi Tehrani PhD student, Department of Political Science, Public Policy, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. E-mail: Tehranim30@gmail.com

Bahram Sarmast *Corresponding Author*, Assistant Professor, Department of Political Science, International Relations, Payam Noor University, Shahryar Branch, Shahryar, Iran. E-mail: sarmast@pnu.ac.ir

Zohreh Postinchi Associate Professor, Department of Political Science, International Relations, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. E-mail: Z-poustinchi@azad.ac.ir

Article Info

Article Type:

Reserch Article

Keywords:

Currency Policy,
Central Bank Of Iran,
Financial Sanctions,
America

ABSTRACT

Currency policy is considered a key issue in the economy, and during this important issue, which is applied by the central bank, the type of policies adopted on trade flows, balance of payments and in general It is effective on the structure and level of production and consumption, employment and allocation of resources, etc. in an economy. On the other hand, this policy itself is a function of many domestic and international factors, and among the international factors, "the application of financial sanctions" is considered one of the fundamental challenges in the path of foreign exchange policy, especially for the country of Iran, sanctions as a political tool during The last few decades have been applied against Iran by the world powers, however, the greatest pressures and consequences caused by the sanctions after the withdrawal of the United States of America from the so-called JCPOA agreement can be projected in 2017. Therefore, in this article, the subject of "Evaluating the impact of financial sanctions after the withdrawal of the United States from the JCPOA on the economy and foreign exchange policies of the Central Bank of the Islamic Republic of Iran" has been discussed. In this research, which was carried out by thematic analysis method, the results were obtained that the Central Bank of the Islamic Republic of Iran adopted and implemented inappropriate currency policies in the face of financial sanctions.

Cite this Article: Mohamadi Tehrani, M. S., Sarmast, B., & Postinchi, Z. (2024). Evaluating the impact of financial sanctions after the withdrawal of the United States from the JCPOA on the economy and foreign exchange policies of the Central Bank of the Islamic Republic of Iran. *International Relations Researches*, 14(2), 57-86. doi: 10.22034/irr.2024.463607.2559

© Author(s)

Publisher: Iranian Association of International Studies

DOI: 10.22034/irr.2024.463607.2559

ارزیابی تأثیر تحریم‌های مالی پس از خروج آمریکا از برجام بر اقتصاد و سیاست‌های ارزی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

محمدصالح محمدی تهرانی دانشجوی دکتری گروه علوم سیاسی، سیاست‌گذاری عمومی، واحد تهران جنوب، دانشگاه

آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: Tehranim30@gmail.com

بهرام سرمست نویسنده مسئول، استادیار گروه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، دانشگاه پیام نور، واحد شهریار، شهریار،

ایران. رایانامه: sarmast@pnu.ac.ir

زهره پوستین چی دانشیار گروه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

رایانامه: Z-poustinchi@azad.ac.ir

درباره مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	«اعمال تحریم‌های مالی» از جمله چالش‌های اساسی در مسیر سیاست‌گذاری ارزی، به ویژه برای کشور ایران تلقی می‌شود، تحریم به عنوان ابزاری سیاسی طی چند دهه اخیر از سوی قدرت‌های جهانی علیه ایران اعمال شده با این وجود بیشترین فشارها و تبعات ناشی از تحریم بعد از خروج ایالات متحده آمریکا از توافق موسوم به برجام، در سال ۱۳۹۷ قابل طرح است. از این رو در این مقاله به موضوع «ارزیابی تأثیر تحریم‌های مالی پس از خروج آمریکا از برجام بر اقتصاد و سیاست‌های ارزی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران» پرداخته شده است. در این راستا سؤال اصلی تحقیق پیرامون این مهم مسئله مطرح گردید که نتایج و پیامدهای سیاست‌های ارزی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با تحریم‌ها پس از خروج آمریکا از برجام چه بوده است؟ در این پژوهش که به روش تحلیل کیفی مضمون با جامعه آماری ۱۷ منبع و متون مرتبط به انجام رسیده این نتایج حاصل گردید که فرضیه اصلی تحقیق با این فرض که بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با تحریم‌های مالی، سیاست‌های ارزی نامناسبی اتخاذ و اجرا نمود که نتیجه آن بروز التهاب در بازار ارز و ایجاد تورم در کشور بوده است؛ مقرون به اثبات می‌اشد. در همین ارتباط داده‌های حاصل از روش تحلیل مضمون گویای این است که «چالش‌های اساسی اقتصادی بخش خصوصی»، «بروز بحراهای مالی در بازار»، «افزایش تنش‌های اقتصادی»، «افزایش بی قانونی فساد»، «مشکلات حاد ارزی و تورمی»، «مشکلات حاد ارزی و تورمی»، «آثار سیاست‌گذاری‌های نامطلوب پولی و بانکی» و «فشارهای سیاسی فزاینده» بعنوان مضامین سازمان دهنده طی فرایند سیاست‌گذاری ارزی بانک مرکزی محسوب می‌شوند.
کلیدواژه‌ها: سیاست‌گذاری ارزی، بانک مرکزی ایران، تحریم‌های مالی، آمریکا	
تاریخچه مقاله تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۲/۱۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۶/۰۵	

استناد به این مقاله: محمدی تهرانی، محمدصالح، سرمست، بهرام، & پوستین چی، زهره. (۱۴۰۳). ارزیابی تأثیر تحریم‌های مالی پس از

خروج آمریکا از برجام بر اقتصاد و سیاست‌های ارزی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. پژوهش‌های روابط بین‌الملل، ۱۴(۲)، ۵۷-۸۶.

doi: 10.22034/irr.2024.463607.2559.

© نویسنده(گان)

ناشر: انجمن ایرانی روابط بین‌الملل

وضع تحریم‌ها یکی از موضوعات مهم سیاسی و اقتصادی کنونی کشور است. در سال ۱۳۹۷ همزمان با خروج آمریکا از برجام و بازگشت تحریم‌های یک‌جانبه، تحولات مهمی در اقتصاد ایران واقع شد. واکاوی علل بحران ارزی ۹۷ از نظر اقتصادی و سیاسی و امنیتی بسیار حائز اهمیت است. جهش نرخ ارز به دنبال خود موجی از گرانی و تورم و رکود و کاهش نرخ رشد اقتصادی را پدید آورد. پیش از آن مذاکرات رسمی درباره برنامه اتمی ایران با پذیرفتن توافق موقت ژنو بر روی برنامه هسته‌ای ایران در نوامبر ۲۰۱۳ آغاز شد که پس از مدت ۲۰ ماه چانه‌زنی در وین اتریش میان ایران، اتحادیه اروپا و گروه ۵+۱ (چین، فرانسه، روسیه، بریتانیا و ایالات متحده آمریکا به علاوه آلمان) در آوریل ۲۰۱۵ تفاهم هسته‌ای لوزان با عنان برنامه جامع اقدام مشترک^۱ یا به اختصار برجام که توافق جامع و نهایی هسته‌ای وین و در غرب توافق هسته‌ای ایران یا توافق ایران نیز نامیده می‌شود، شکل گرفت. دونالد ترامپ، رئیس‌جمهوری ایالات متحده آمریکا با انجام یک رویداد کم‌سابقه که نادیده گرفتن توافقات جهانی به‌شمار می‌رود در روز ۱۸ اردیبهشت ۱۳۹۷ رسماً از برجام خارج شد. یکی از خبرسازترین تحریم‌هایی که دولت دونالد ترامپ اعمال کرد، در سپتامبر سال ۲۰۱۹ بود که بانک مرکزی ایران را که با بازگشت تحریم‌های هسته‌ای مشمول محدودیت‌ها شده بود، بار دیگر تحریم کرد. در فهرست بلند تعهدات مرتبط با تحریم، «تدابیر بانکی و مالی» صدرنشین اقدامات کشورهای طرف ایران از جمله ایالات متحده بوده است. در عناوین مرتبط با این بخش بیش از هر نهادی به بانک مرکزی ایران اشاره شده است؛ نهادی که «شریان اصلی» دسترسی ایران به نظام بانکی بین‌المللی است. رسالت اصلی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بر آن است که با اجرای سیاست‌های پولی و اعتباری، شرایط مساعد برای پیشرفت اقتصادی کشور را فراهم سازد و در اجرای برنامه‌های مختلف اعم از برنامه‌های تثبیت و توسعه اقتصادی پشتیبان دولت باشد. بانک مرکزی به عنوان تنظیم‌کننده نظام پولی و اعتباری کشور و به عنوان بانکدار دولت، موظف به انجام وظایفی می‌باشد که وظیفه تنظیم مقررات مربوط به معاملات ارزی و تعهد یا تضمین پرداخت‌های ارزی با تصویب شورای پول و اعتبار و همچنین نظارت بر معاملات ارزی و نظارت بر صدور و ورود ارز و پول رایج ایران و تنظیم مقررات مربوط به آن با تصویب شورای پول و اعتبار را به انجام رساند. شروع بحران ارزی با بازگشت تحریم‌ها آغاز شد. به دنبال تلاطم و نوسان بازار ارز تصمیم

ستاد اقتصادی دولت مبنی بر یکسان‌سازی نرخ ارز با بهای ۴۲۰۰۰ ریال برای هر دلار آمریکا به منظور تثبیت بازار ارز و حمایت از اقبال آسب‌پذیر برای کنترل قیمت کالاهای اساسی، نهاده‌های دامی، دارو و تجهیزات پزشکی اعلام شد تا با قیمتی که با قدرت خرید طبقه متوسط و پایین تطابق دارد به دست مصرف‌کننده نهایی برسد، اتخاذ شد. به زعم بانک مرکزی تصمیمی که به تک‌نرخ شدن ارز منجر شد بهترین و کارآمدترین تصمیم در مقطع زمانی بود. با این تصور که این تصمیم، اقتصاد ایران در مقابل فزاسازی‌ها و التهابات، مصون و نفوذناپذیر خواهد شد و بانک مرکزی هم اشراف کامل بر فضای بازار را به دست خواهد آورد. همچنین ایجاد شفافیت را یکی از ویژگی‌های اساسی این طرح دانسته که با ایجاد این شفافیت از هرگونه ابهام جلوگیری به عمل می‌آید و این یعنی مقابله جدی با پولشویی و تأمین مالی تروریسم که به عنوان یک بحث جدی بین‌المللی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است از سوی دیگر با این مدل از روند متعادل منابع و مصارف و ترازهای پرداخت اطمینان حاصل خواهد شد. این پژوهش درصدد بررسی سیاست‌های ارزی بانک مرکزی در راستای کاهش اثرات تحریم‌های مالی پس از خروج آمریکا از برجام و میزان موفقیت آن می‌باشد تا ضمن روشن شدن زوایای آشکار و پنهان این سیاست‌ها در تصمیم‌سازی‌های ارزی آتی با چالش‌های کمتری مواجه شویم، لذا سؤال اصلی تحقیق بر این مبنا مطرح گردیده که نتایج و پیامدهای سیاست‌های ارزی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با تحریم‌ها پس از خروج آمریکا از برجام چه بوده است؟

۱. رهیافت مفهومی: رژیم تحریم بین‌المللی

در هر تحقیق علمی لازم است تا ابتدا مفاهیم و کلید واژگان اصلی تحقیق تبیین و تشریح شوند در این مقاله نیز تلاش می‌شود تا دو مفهوم اصلی یعنی «تحریم» و «نرخ ارز» که در واقع کلید واژگان پژوهش حاضر محسوب می‌شوند؛ مورد بحث و بررسی قرار گیرند. اصطلاح تحریم عبارت است از نوعی امتناع نظام یافته از برقراری روابط اجتماعی، سیاسی، اقتصادی یا نظامی یک دولت یا گروهی خاص از دولت‌ها برای تنبیه یا ایجاد رفتار مورد قبول با وجود این، کاربرد آن بیشتر در روابط اقتصادی بین‌المللی رایج است و کالاها و خدمات تولیدی یک دولت خاص بایکوت می‌شود. تحریم ممکن است عام، یعنی شامل همه کالاها و خدمات و یا خاص و محدود به یک نوع یا دسته خاصی از کالاها باشد (ایوانز و نونام، ۱۳۸۶: ۹۶) ذکر این نکته مهم است که اگرچه در تحریمها عنصری از تنبیه وجود دارد، اما صرفاً به منظور ایجاد شرایط دشواری برای مردم کشور مورد تحریم نبوده و در واقع هدف آن ایجاد تغییراتی در رفتار سیاسی دولت این کشور است. عده‌ای نیز مهمترین کارکرد تحریم را بازدارندگی می‌دانند (ظریف،

۱۳۷۶: ۹۲) تعاریف دیگری نیز از سوی نظریه پردازان حقوق بین‌الملل ارائه شده است. برای مثال از نظر «کارتر» از موسسه اقتصاد بین‌الملل، تحریم به معنای «تدابیر قهر آمیز علیه یک یا چند کشور برای ایجاد تغییر در سیاست‌های آن کشور است و یا دست‌کم بازگو کننده نظریات یک کشور درباره این قبیل سیاست‌های دیگران است» (Carter, 1989: 19). یا تعریف دیگری که «هافبوئر» در این خصوص ارائه داده مبنی بر این است که تحریم‌های اقتصادی به معنای بازپس‌گیری عمدی یا تهدید به بازپس‌گیری روابط معمول تجاری یا مالی یک دولت مورد استفاده قرار گرفته‌اند، که با تغییر در رفتار سیاسی کشور هدف همراه است. به نظر وی «تحریم‌ها دندان دیپلماسی را تیزتر می‌کند، مثل عوعو کردن که بدتر از گاز گرفتن است». (Haufbauer, 2000: 17) تحریم‌ها به عنوان ابزار ارتقای منافع سیاسی یک کشور، در میان طیفی قرار می‌گیرد که در یک سوی آن سخت‌ترین اقدامات قهرآمیز اعم از نیروی نظامی، اقدامات قهری و یا تهدید توسل به نیروی نظامی است و در سوی دیگر سیاسی است. در واقع تحریم، میان طیفی از اقدامات نظامی سیاسی قرار می‌گیرد. بنابراین هنگامی که از طرفی تدابیر نظامی افراطی به نظر می‌رسد و از طرف دیگر اقدامات سیاسی چندان که باید و شاید کارا و مؤثر نیستند، از ابزار تحریم استفاده می‌شود. (سمیعی، ۱۴: ۱۳۸۹)

نرخ ارز قیمت یک واحد پول رایج برحسب پول رایج دیگر است، لذا مقدار لازم از یک واحد پولی که می‌تواند مقداری از واحد پولی دیگر را خریداری کند همان نرخ ارز است، بنابراین نرخ مزبور می‌تواند یک عامل تبدیل باشد. به طور کلی نرخ ارز قیمت نسبی پول خارجی به پول داخلی است که به عنوان یکی از عوامل کلان اقتصادی، همواره مورد توجه جامعه اقتصادی و مالی بوده است. در واقع این نرخ بیانگر شرایط اقتصادی کشور بوده و عاملی برای مقایسه اقتصاد ملی با اقتصاد سایر کشورها است. در این بین اتخاذ سیاست‌های ارزی مناسب با توجه به بستر اقتصادی هر کشور توسط سیاست‌گذاران آن کشور انجام می‌شود در ایران چون عرضه ارز در انحصار دولت و بانک مرکزی است به ناچار قیمت ارز بر اساس عرضه و تقاضا تعیین نمی‌شود افزایش درآمد نفت درآمدهای ارزی دولت را افزایش داده و قیمت ارز نشانه‌ای از توان واقعی اقتصاد ایران نبوده و مجموعه‌ای از قیمت‌های مصنوعی را به اقتصاد تحمیل می‌کند (عزیزنژاد؛ کمیجانی، ۱۳۹۴) در اقتصاد کشورهای کمتر توسعه یافته نرخ ارز به عنوان یکی از متغیرهای اصلی سیاست‌گذاری شناخته می‌شود که یک قیمت نسبی کلیدی در اقتصاد محسوب شده و تغییرات آن نه تنها بر جریان‌ات تجاری و موازنه پرداختها، بلکه بر ساختار و سطح تولید، مصرف، اشتغال و تخصیص منابع در یک اقتصاد اثر می‌گذارد (مهرآرا، ۱۳۸۵). در سالهای اخیر پژوهشهای متعدد

درباره تحریم‌های یک بین‌المللی انجام گرفته است. اکثر بحث‌ها درباره تحریم‌ها عمدتاً به بررسی میزان کارایی آنها متمرکز بود. در ارتباط با میزان کارایی و موفقیت تحریم‌ها در حصول به اهداف مورد نظر، دیدگاه‌های مختلف و بعضاً متضاد وجود دارد پیش از بررسی و تبیین برخی از این دیدگاه‌ها ضروری است بحث نظریه‌های مربوطه به اتخاذ تحریم‌ها و دیدگاه چند نظریه پرداز معروف جهان از معروف جهان نگاهی به با تحریم موضوع کارایی تحریم را بررسی می‌شود.

محققان در بررسی‌های خود درباره تحریم معمولاً چند رهیافت را برای آغاز تحریم‌های اقتصادی مورد توجه قرار می‌دهند. رهیافت «سمولیک سیاست داخلی»^۱ که بر سیاستهای داخلی کشوری اعمال کننده تاکید دارد. از یک سو، فشار از سوی مردم و گروه‌های ذینفع داخلی / بین‌المللی که خواهان گرفتن منفعت مادی و غیر مادی از تحریم‌ها هستند کشور اعمال کننده را به اجرای تحریم‌های اقتصادی علیه هدف وادار می‌کنند. به ویژه آنکه تحریم‌های اقتصادی جایگزینی کم هزینه‌تر و مشهودتر از اقدام نظامی یا عدم واکنش در برابر کشور هدف را برای کشور اعمال کننده فراهم می‌کنند. از سوی دیگر، فشار مردم با گروه‌های ذی نفع داخلی / بین‌المللی که ضررهای مادی و غیرمادی را از تحریم متحمل می‌شوند، مانع سیاست‌های کشور اعمال کننده می‌شود. بنابراین توازن دینامیک این قدرت‌های متقابل تعیین کننده امکان تحریم علیه کشور هدف از سوی کشور کننده است به علاوه این مسئله نیز قابل تأمل است که احتمال اعمال تحریم اقتصادی بوسیله کشور فاقد ثبات اقتصادی علیه کشور دیگر به دلیل تاثیرات منفی و و تشدید بی‌نباتی اعمال داخلی، بسیار کم است. (Galtung 2003:135) کم است.

«رهیافت بازدارندگی / تهدیدها»^۲ رهیافت مهم دیگری است که در این ارتباط مطرح است. این رهیافت معتقد است که تحریم ابزاری مناسب برای بازدارندگی و تهدید است؛ زیرا سیاست خارجی کشور را در فضایی از اطلاعات ناکامل هدایت می‌کند. کشور اعمال کننده در صورت تهدید به اقدام نظامی هزینه‌هایی بسیار بیشتر متحمل می‌شود بررسی‌های آماری تا حد زیاد این گفته را تأیید می‌کند.

«مدل انتظارات متناقض»^۳ که بوسیله «دانیل درزنر»^۴ مطرح شد دو پیش بینی را درباره الگوی تلاش برای تحریم ارائه می‌کند: اول، در هیچ تحریمی نباید هزینه ایجاد شده برای کشور اعمال شده بیشتر از هزینه کشور هدف باشد. دوم، انتظارات متناقض باید رابطه‌ای مستقیم با هزینه‌های کشور اعمال کننده داشته و

1- The Domestic Politics Symbolic Approach

2- The Signaling , Deterrence Approach

3- Conflict expectations

4 - Drezner

عین حال رابطه‌ای معکوس با هزینه کشور هدف داشته باشد. شواهد بررسی‌های آماری هر دوی این گفته می‌کنند (Drezner, 1999:37) «کارایی سیاسی و کارایی اقتصادی» تحریم‌ها، دو دیدگاه مهم دیگری است که در حوزه روابط بین‌الملل درباره تحریم‌های اقتصادی مطرح می‌شود. یکی، کارایی اقتصادی تحریم به معنای توفیق آنها از دید اقتصادی و دیگری، کارایی سیاسی تحریم به معنای موفقیت آنها در ایجاد واکنش سیاسی مطلوب و مورد نظر که باید بین این دو مفهوم تفاوت قائل شد. کارایی سیاسی نیازمند آن است که تحریم کارایی اقتصادی داشته باشند. اما این اثر لزوماً به معنای تضمین موفقیت سیاسی آنها نیست در خصوص کارایی تحریم‌ها همانطوری که گفته شد. از نظریه بازدارندگی استفاده می‌شود؛ یعنی باید تحریم کننده تحریم شونده را وادار به تغییر رفتار نماید. از زمان توسیدید، ماکیاولی روسو، مورگنتا تا دیوید بالدوین استراتژی تحریم در ابعاد مختلف بکار رفته است. عده‌ای معتقدند که تحریم‌ها فاقد کارایی هستند؛ این عده با اشاره به نظریه‌های وابستگی متقابل استدلال می‌کنند که چون احکام بر نظام بین‌المللی پیچیدگی است، تحریم شونده می‌تواند با توجه به امکانات مختلف در دنیای وابستگی خود را از تحریم نجات دهد. عده‌ای دیگر تحریم‌ها را مؤثر می‌دانند، اما در مورد عامل و عنصر زمانی اختلاف نظر دارند. زمان برای عده‌ای پدیده‌ای است در جهت تحکیم تحریم، حال آنکه عده‌ای دیگر زمان را در جهت مخالف اهداف تحریم می‌دانند (Nossal, 1989: 58).

یعنی عده‌ای با استفاده از استراتژی حمله غافلگیرانه می‌گویند؛ اگر تحریم در کوتاه مدت نتواند روحیه تحریم شونده را تخریب بکند؛ یعنی تعادل روحی دولت و ملت تحریم شده را به هم نزند، تغییر رفتار انجام نمی‌گیرد چرا که در دراز مدت انسانها با بدتر شدن وضعیت به طور تدریجی خو می‌کنند؛ نداری فقر و کمبود برای آنها عادی می‌شود. حال آنکه عده‌ای می‌گویند چنین نیست. اگر کشور تحریم شونده به مدت طولانی تحت تحریم قرار گیرد. اقتصاد آن در دراز مدت فلج می‌شود. مثلاً در تحریم‌ها مانو» به نیاز ایران به سرمایه‌گذاری در صنعت نفت اشاره می‌کنند و می‌گویند؛ اگر ایران نتواند وسایل مدرن و پیشرفته جهت حفاری چاه‌های نفت بدست بیاورد کشورهای رقیب و همسایه ایران بخصوص کشورهای با در دست داشتن ابزارهای حفاری پیشرفته که غالباً در شرکت‌های نفتی آمریکاست، خواهند توانست منابع زیرزمینی مشترک را بهره‌برداری کنند. برخی سه هدف عمده اطاعت براندازی و بازدارندگی را برای تحریم‌ها قائل می‌شوند. اگر این اهداف عملیاتی شوند در واقع به دو دسته تغییر رفتار و بی‌ثباتی مبدل می‌شود. از این منظر، تحریم‌های اقتصادی به دو گروه عمده تقسیم می‌شوند دسته اول تحریم‌ها با هدف تغییر رفتار و گروه دوم تحریم‌های با هدف بی‌ثباتی است. این دو نوع تحریم از سه زاویه هدف

مخاطب و شیوه عمل با هم تفاوت دارند در تحریم‌های با هدف تغییر رفتار، همانگونه که روشن است هدف تغییر رفتار است. مخاطب حکومت و نوع اعمال، مستقیم و با شیوه‌ها و سازو کارهای رسمی و غیر پیچیده است اما در تحریم نوع دوم که هدف بی‌ثباتی با سرنگونی است. مخاطب و شیوه کار پیچیده و غیر مستقیم است. در این نوع تحریم، توجه اصلی به مردم است. هدف این است که با فشار به مردم آنها ناگزیر شده تا از حکومت فاصله بگیرند (زهرانی، ۱۳۷۶: به نقل از ولی زاده، ۱۳۹۰: ۳۵۷) البته این مسئله در جوامعی بروز می‌کند که دارای طبقه متوسط باشند و میزان طبقه متوسط نسبت به طبقه فقیر و ثروتمند چشمگیر باشد. مباحثی از قبیل نهادها و رهبری نیز مهم هستند. این تحریم باعث می‌شود که کشور تحریم‌کننده با فشار اقتصادی باعث می‌شود تا این طبقه که زمینه بیشتر برای سیاسی شدن دارد؛ در نهایت سر به شورش گذارد. با شورش و ناآرامی این طبقه در عمل حکومت متزلزل می‌شود (Oudraat, 2000: 114) در انتهای این قسمت از مقاله باید به «کارایی تحریم از دیدگاه نظریه‌های اقتصاد سیاسی بین‌المللی» نیز اشاره نمود. نظریه‌های تحریم جز جدا نشدنی ادبیات مربوط به بکارگیری قدرت انحصاری است. تصور بر این است که با وجود وابستگی اقتصادی: یک کشور به کشور دیگر در صورت قطع این روابط کشور اول آسیب جاری خواهد خو دید. با وجود این، نظریه‌های وابستگی به دو دسته تقسیم می‌شود: دسته اول، آن‌هایی است که وابستگی اقتصادی را برابر با آسیب پذیری می‌داند و بنابر این تاکید می‌کنند. که اگر فشار اقتصادی به کشور وابسته وارد شود این کشور در زمینه‌های دیگر آسیب پذیر می‌شود. گروه دیگر از مکتب وابستگی کسانی هستند که می‌گویند وابستگی اقتصادی لزوماً به آسیب پذیری، بخصوص در بعد اجتماعی منجر نمی‌شود.

در سیاست بین‌الملل تحریم‌ها، بخصوص تحریم اقتصادی به طور عمده بر مبنای مکتب واقع‌گرایی و نو واقع‌گرایی است. از دید واقع‌گرها، روابط بین‌الملل از یک وضع خودسر شکل می‌گیرد. در چنین وضعیتی نهادی فراملی وجود ندارد که قادر به حفظ نه نظم و تدوین و اجرای قواعد باشد. و خیر عامه را لحاظ کند؛ لذا هر کشوری سعی می‌کند به منظور دستیابی به اهداف خویش هر چه بیشتر تلاش کند تا در دولتهای دیگر تأثیر گذارد بنابراین استفاده از هر گونه ابزار از جمله اقتصاد واقعیتی از زندگی است و در این منظر توجه چندان به جنبه‌های اخلاقی تحریم نمی‌شود. در اینجا تحریم اقتصادی جزئی از مهارتهای دیپلماتیک است که طی قرون متمادی اعمال شده است. تحریم علاوه بر اهداف معمول استراتژی قهرآمیز و جایگزین جنگ لحاظ می‌شود. این استراتژی به منظور زمینه سازی تغییرات سیاسی و اجتماعی در کشور هدف یا حتی به عنوان مقدمه‌ای برای جنگ اعمال می‌شود (زهرانی، ۱۳۷۶: به نقل

از ولی زاده، ۱۳۹۰: ۳۵۸) برای بررسی تأثیر و کارایی تحریم‌ها از منظر اقتصاد سیاسی باید چهار عامل را در نظر گرفت.

- ۱- «اثر» یا هزینه تحریم بر کشوری که هدف تحریم قرار گرفته است.
  - ۲- «مؤثر بودن» تحریم در نیل به اهداف مورد نظر و تأثیر تحریم بر رفتار و ماهیت رژیم تحت تحریم؛
  - ۳- «مطلوبیت» تحریم در نیل به اهداف مورد نظر یعنی هزینه تحمیل شده بر کشور تحت تحریم منهای هزینه اعمال تحریم برای کشور تحریم کننده
  - ۴- «مطلوبیت نسبی»، تحریم در مقایسه با سایر ابزارهای موجود
- تحریم هنگامی موفق است که اولاً هزینه سنگین بر کشور تحت تحریم تحمیل نماید، ثانیاً فشارهای اقتصادی را به فشار سیاسی مؤثر تبدیل کند و تغییرات مورد نظر در رفتار و یا ماهیت رژیم تحت تحریم بوجود آورد؛ ثالثاً، هزینه‌ای که بر اقتصاد کشور تحت تحریم تحمیل می‌شود به مراتب بیشتر از هزینه آن برای اقتصاد کشور تحریم کننده باشد؛ بالاخره در مقایسه با ابزار و سیاست‌های ممکن از مطلوبیت بیشتر برخوردار باشد. درباره تحریم این مسئله به معنی داشتن تأثیر اقتصادی و ایجاد اعتبار سیاسی در کنار یکدیگر است (Oudraat, 2000: 121)

۲. اجرای روش تحلیل مضمون در مورد ارزیابی سیاست‌های ارزی پس از تحریم

در این بخش، برای تحلیل داده‌های حاصل از ادبیات و پیشینه پژوهش از روش تحلیل مضمون استفاده شد. یافته‌های ارائه شده در مورد ارزیابی سیاست‌های ارزی پس از تحریم بر اساس دیدگاه‌های متخصصان و پژوهشگران حوزه تحریم اقتصادی استخراج شده است. در پژوهش پیشرو، نخست تلاش می‌شود تا این الزامات شناسایی شوند. سپس در مراحل بعد، محقق بر اساس کدهای استخراج شده، مضامین فراگیر، مضامین سازمان دهنده و مضامین پایه را مشخص نموده و در نهایت، این الزامات را اولویت بندی می‌نماید. در ابتدا روش کیفی تحلیل مضمون معرفی و سپس یافته‌های تحقیق ارائه خواهد شد.

۲-۱. روش کیفی تحلیل مضمون

تحلیل مضمون روشی برای شناسایی تحلیل و گزارش الگوها و مضامین موجود در داده‌ها باشد. این روش داده‌ها را به داده‌هایی غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند (Braun & Clarke, 2006: 80) تحلیل مضمون

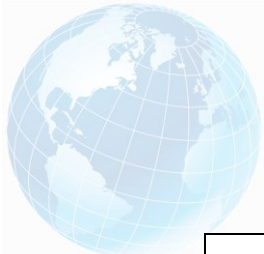

فرایندی برای تحلیل اطلاعات کیفی است. لذا تحلیل مضمون صرفاً یک روش کیفی نیست بلکه فرایندی است که می‌تواند در اکثر روش‌های کیفی اگر نگوئیم همه روشهای کیفی به کار رود. همچنین این روش امکان تبدیل اطلاعات کیفی به کمی را فراهم می‌کند البته اگر چنین کاری برای پژوهشگر مطلوب باشد (Boyatzis, 1998: 4) بطور کلی تحلیل مضمون روشی است برای:

۱. دیدن متن
  ۲. برداشت و درک مناسب از اطلاعات به ظاهر غیر مرتبط
  ۳. تحلیل اطلاعات کیفی
  ۴. مشاهده نظام مند یک شخص یک تعامل یک گروه موقعیت سازمان و یا یک فرهنگ.
  ۵. تبدیل داده‌های کیفی به داده‌های کمی
- همانطور که اشاره شد تحلیل مضمون به طور گسترده‌ای استفاده می‌شود اما توافق روشنی در خصوص چستی و چگونگی آن وجود ندارد این روش در مقایسه با روشهایی مانند تحلیل گفتمان و تئوری داده بنیاد چندان شناخته شده نیست. همچنین بسیاری از تحلیلها که ممکن است از اساس تحلیل مضمون باشند با این عنوان شناخته نمی‌شوند بلکه از عناوین دیگری مانند تحلیل گفتمان یا تحلیل محتوا استفاده می‌شود و یا حتی ممکن است از هیچ روش خاصی نام برده نشود. البته این امر بدان معنی نیست که تحلیل مضمون یک چارچوب نظری ایده آل برای انجام تحقیقات کیفی است است شناخت چارچوب تئوریک روشهایی است که با خواسته‌های پژوهشگر و اهداف تحقیق همخوانی داشته باشد.

۲-۲. اطلاعات کتابخانه‌ای و اسنادی و آماری

در این تحقیق از اطلاعات کتابخانه‌ای نظیر، کتب نشریات مرتبط طرحهای پژوهشی در ارتباط با موضوع و منابع اطلاعاتی الکترونیکی به طور ویژه مقالات معتبر ISI و علمی - پژوهشی و نیز برخی از سایتهای دانشگاهی و پایگاههای اینترنتی فعال و مورد تأیید در حوزه بانکی استفاده شد. با عنایت به استفاده از روش کیفی تحلیل مضمون و استخراج کد از بطن مبانی نظری و ادبیات تحقیق نقش اطلاعات کتابخانه‌ای در این پژوهش پررنگ بوده است. در ادامه لیست منابع استفاده شده در تحلیل مضمون در قالب جدول ذیل ارائه شده است:

ردیف	پژوهشگران	سال	عنوان	نوع منبع
۱	تراب نژاد و همکاران	۱۴۰۲	تأثیر سیاستهای پولی و ارزی بر ریسک نکول بانکهای تجاری با رویکرد تحریم	مجله بررسی مسائل اقتصاد ایران
۲	مقصود پور و همکاران	۱۴۰۲	تأثیر تحریم بانک مرکزی بر انباشت سرمایه مالی بخش خصوصی در ایران	توسعه و سرمایه
۳	نعیمی و همکاران	۱۴۰۱	اثرات تحریمهای بانکی بر فعالیت‌های بین‌المللی نظام بانکی ایران	جامعه‌شناسی سیاسی ایران،
۴	رسولی	۱۴۰۱	اثرات برون‌صنعتی و درون‌صنعتی تحریم‌های اقتصادی بر عملکرد صنایع در بازار سرمایه ایران و نقش اقدامات پولی و مالی	رساله دکتری
۵	علمی مقدم و همکاران	۱۴۰۱	بررسی تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر نرخ تورم در ایران (رویکرد فازی)	فصلنامه سیاست‌های مالی و اقتصادی
۶	مهرجو و همکاران	۱۴۰۰	بدون دود و آتش و خون: گزارش تحقیقی از جزئیات جنگ اقتصادی آمریکا علیه ایران	کتاب
۷	مددی	۱۴۰۰	جستار حقوقی - اقتصادی در مسئولیت مدنی دولت در مسئله نرخ ارز ترجیحی	دوفصلنامه آموزه‌های اقتصاد اسلامی

چشم اندازی حسابداری و مدیریت	اثرات و پیامدهای تحریم‌های اقتصادی دولت ایالات متحده آمریکا	۱۴۰۰	غلامی؛ دشتبانی	۸
پایان نامه	اثر تحریم‌های بین‌المللی بر ورود به بازارهای جهانی	۱۴۰۰	احدی	۹
فصلنامه تخصصی علوم سیاسی	راهکارهای مقابله با آثار تحریم‌های آمریکا علیه نظام بانکی ایران	۱۳۹۹	پزشکی و همکاران	۱۰
پژوهشنامه مالیات،	تأثیر تحریم‌های اقتصادی و ارتباطات سیاسی بر درآمدها و شکاف مالیاتی: آزمون تئوری اقتصاد سیاسی،	۱۳۹۹	پارسا و همکاران	۱۱
پایان نامه	آسیب شناسی سازوکارهای مدیریت بازار ارز در بحران ارزی سال ۱۳۹۷ با تاکید بر جایگاه قانونی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران	۱۳۹۷	قزلباش	۱۲
مطالعات روابط بین‌الملل (پژوهشنامه روابط بین‌الملل)	خروج آمریکا از برجام و تلاطم در اقتصاد ایران	۱۳۹۸	ساجدی	۱۳
رساله دکتری	طراحی الگوی پول مشترک با هدف توسعه بازارهای پولی و مالی بین‌المللی با تاکید بر تسهیل نظام	۱۳۹۷	کیانی راد	۱۴

	تسویه بین ایران و کشورهای عمده طرف تجاری			
گزارش پژوهشی	گزارش کارشناسی (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی) با عنوان (بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور. ارزیابی نتایج اختصاص ارز با نرخ ترجیحی و پیشنهادهای اصلاحی)	۱۳۹۷	کاویانی؛ عبداللهی	۱۵
نشریه: پژوهش‌های اقتصادی ایران	اثرات تحریم‌های بین‌المللی و سایر عوامل تاثیرگذار بر نرخ تورم در ایران	۱۳۹۷	صادقی؛ طیبی	۱۶
چهارمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، کارآفرینی و توسعه اقتصادی	بررسی تحریم اقتصادی و تأثیر آن بر اقتصاد ایران	۱۳۹۷	موهبتی	۱۷

۳. یافته‌های تحقیق

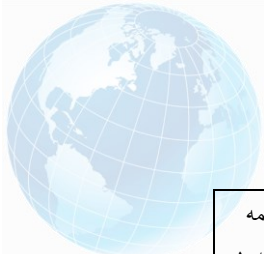
برای آغاز فرایند تحلیل مضمون، ابتدا تمامی منابع به دقت مطالعه شده و منابعی که فاقد کدهای مرتبط با اهداف این پژوهش بودند از منابع دارای کدهای مرتبط جدا گردیدند. سپس منابعی که فاقد کدهای مرتبط بودند مجدداً مورد بررسی قرار گرفتند تا اطمینان حاصل شود که فاقد کد مرتبط هستند. در نهایت، این منابع غیرمرتبط به طور کامل حذف شده و منابع دارای کدهای مرتبط مجدداً بررسی شدند. طی بررسی‌های به عمل آمده از این منابع، کدهای اولیه از ۱۷ منبع استخراج گردیدند.

۳-۱. اشباع نظری محقق

اشباع نظری، نقطه‌ای در تحقیقات کیفی می‌باشد که نشان دهنده کفایت داده‌های گردآوری شده جهت تحلیل و ارائه گزارش نهایی است. در پژوهش صورت گرفته، نخست، محقق از طریق جستجوی کتب و مقالات مربوط به تحریم اقتصادی در سایتهای معتبر داخلی و خارجی، ۱۷ منبع مرتبط با موضوع پژوهش را پیدا نمود. پس از آن، زمانی که از یک سو محقق منابع مرتبط دیگری در درباره بحث منابع تحریم اقتصادی پیدا نکرد و از سوی دیگر، کدهای استخراج شده از منابع، جهت شناسایی الزامات پیاده‌سازی تحریم اقتصادی، به روندی تکراری رسید و بیش از آن کدهای دیگری توسط پژوهشگر یافت نشد، محقق اطمینان حاصل نمود که در این خصوص به اشباع نظری دست یافته است. در این راستا، کدهای اولیه استخراج شده از متون علمی بر طبق روند ذکر شده، در جدول زیر ارائه شده‌اند:

ردیف	موارد استخراج شده	کدهای استخراج شده
۱	از سال ۱۳۹۷ و با شروع دوره دوم تحریمها، مجدداً تأثیر سیاست پولی بشدت افزایش یافته و تا سال ۱۴۰۰ به بیشترین میزان خود رسیده است. با توجه به اتخاذ سیاست پولی انبساطی، ریسک نکول بانکها افزایش یافته که میزان آن تقریباً دو برابر سالهای قبل از تحریم است (تراب نژاد و همکاران، ۱۴۰۲: ۴۰)	افزایش ریسک نکول بانکها در اثر تحریم
۲	تحریم‌های شدید اقتصادی علیه ایران با ضریب فازی قوی، تأثیر مثبت و قابل توجهی بر تورم در کشور ایران داشته است. (علمی مقدم و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۸۷)	تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر تورم
۳	نقدینگی، انتظارات تطبیقی مردم، کسری بودجه و نوسانات نرخ ارز به ترتیب پس از تحریم‌های شدید بیشترین اثر بر افزایش تورم را داشته‌اند. (علمی مقدم و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۸۷)	اثر پذیری نقدینگی، انتظارات تطبیقی مردم، کسری بودجه و نوسانات نرخ ارز از تحریم‌های اقتصادی
۵	نیروهای منتقد سیاسی به‌علاوه مردم عاصی از شرایط نامطلوب اقتصادی، هر روز انتقادهای سخت‌تری را نثار دولت می‌کردند. (مهرجو و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۲)	اعمال فشار سیاسی و اجتماعی به دولت ناشی از تحریم

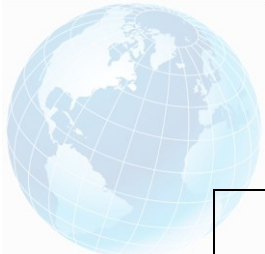

تأثیر نامطلوب همه گیری کرونا بر شرایط اقتصادی ناشی از تحریم	در طی اعمال سخت‌ترین تحریم‌ها، بحران کرونا هم پیش آمد و دولت بیش از گذشته تحت فشار مالی قرار گرفت. (مهرجو و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۲)	۶
تخطی دولت از قانون با تخصیص نرخ ارز ترجیحی	لذا انتخاب نظام ارزی میخکوب و تخصیص ارز با نرخ ترجیحی را می‌توان تخطی دولت از قانون دانست که می‌تواند منشأ پدید آمدن «مسئولیت مدنی ناشی از وضع مقررات خلاف قانون» باشد و دولت را مسئول جبران زیان‌های وارده در اثر تصمیمات غیر قانونی سازد. (مددی، ۱۴۰۰: ۲۷۵)	۷
کوچک‌تر شدن اقتصاد ایران در جوامع بین‌الملل	تحریم‌ها تا حد زیادی اثر تخریبی بر اقتصاد ایران گذاشته است که سبب کوچکتر شدن اقتصاد ایران در جوامع بین‌الملل شده است. (غلامی؛ دشتبانی، ۱۴۰۰: ۱۳۹)	۸
لزوم ورود ایران به بازارهای جهانی با الزامات خاص در اثر تحریم‌ها	الزامات تأثیر تحریم‌های بین‌المللی بر ایران در ورود به بازارهای جهانی در ۴ مضمون فراگیر؛ نفوذ تحریم‌ها، الزامات اقتصاد قوی، الزامات حمایتی، و ابعاد تحریم‌ها شناسایی شد (غلامی دشتبانی، ۱۴۰۰: ۱۳۹)	۹
اختلال در اقتصاد و سرمایه‌گذاری خارجی	تحریم‌های اقتصادی با قطع ارتباطات بانکی علاوه بر اختلال در نقل و انتقال وجه، عملیات صادرات، واردات، فاینانس و سرمایه‌گذاری خارجی، باعث افزایش ریسک سرمایه‌گذاران خارجی و اختلال در سیاستهای پولی و اقتصادی شده و کشور را با کمبود منابع ارزی و کاهش رشد اقتصادی مواجه نموده است (پزشکی، ۱۳۹۹: ۱۹۶)	۱۰
اختلال در سیاست‌های پولی و اقتصادی	تحریم‌های اقتصادی با قطع ارتباطات بانکی علاوه بر اختلال در نقل و انتقال وجه، عملیات صادرات، واردات، فاینانس و سرمایه‌گذاری خارجی، باعث افزایش ریسک سرمایه‌گذاران خارجی و اختلال در سیاستهای پولی و	۱۱

	اقتصادی شده و کشور را با کمبود منابع ارزی و کاهش رشد اقتصادی مواجه نموده است (پزشکی، ۱۳۹۹: ۱۹۶)	
کمبود منابع ارزی	تحریم‌های اقتصادی با قطع ارتباطات بانکی علاوه بر اختلال در نقل و انتقال وجه، عملیات صادرات، واردات، فاینانس و سرمایه گذاری خارجی، باعث افزایش ریسک سرمایه گذاران خارجی و اختلال در سیاستهای پولی و اقتصادی شده و کشور را با کمبود منابع ارزی و کاهش رشد اقتصادی مواجه نموده است (پزشکی، ۱۳۹۹: ۱۹۶)	۱۲
کاهش رشد اقتصادی	تحریم‌های اقتصادی با قطع ارتباطات بانکی علاوه بر اختلال در نقل و انتقال وجه، عملیات صادرات، واردات، فاینانس و سرمایه گذاری خارجی، باعث افزایش ریسک سرمایه گذاران خارجی و اختلال در سیاستهای پولی و اقتصادی شده و کشور را با کمبود منابع ارزی و کاهش رشد اقتصادی مواجه نموده است (پزشکی، ۱۳۹۹: ۱۹۶)	۱۳
تمایل شرکتها به اقتصاد پنهان و زیرزمینی	در شرایط تحریم اقتصادی، شرکتها رو به اقتصاد پنهان و اقتصاد زیرزمینی می‌آورند تا از این طریق بتوانند از پرداخت مالیات فرار کرده و وجوه نقد را در شرکت نگه دارند. (پارسا و همکاران، ۱۳۹۹: ۸۳)	۱۴
فرار مالیاتی	در شرایط تحریم اقتصادی، شرکتها رو به اقتصاد پنهان و اقتصاد زیرزمینی می‌آورند تا از این طریق بتوانند از پرداخت مالیات فرار کرده و وجوه نقد را در شرکت نگه دارند.. (پارسا و همکاران، ۱۳۹۹: ۸۳)	۱۵
ناکارایی سیاستهای مدیریت بازار	عدم وجود سیاستگذاری بلندمدت ارزی، مشکلات و آسیبهای ناشی از ساختار بازار ارز، فقدان یا ضعف برخی از راهبردهای ضروری کنشگر در مدیریت بازار ارز، فقدان برخی ابزارها یا ضعفهای موجود در ابزارهای مورد استفاده در نظام ارزی ایران و عدم استقلال و انفعال سیاستگذار	۱۶

	ارزی نسبت به مدیریت پویای ارزی سبب ناکارایی سیاستهای مدیریت بازار ارز شده‌اند (فزلباش، ۱۳۹۹: ۱)	
تلاطم در بخشهای بازار مالی و بازار سهام	از سال ۱۳۹۷ اقتصاد ایران تحت تأثیر تحریمهای امریکا (بخصوص تحریم نفتی) شدیداً دچار تلاطم شده که سرایت این تلاطم در بخشهای بازار مالی و بازار سهام بیشتر از سایر بخشهای دیگر نمایان است. (ساجدی، ۱۳۹۸: ۱۵۰)	۱۷
افزایش قیمت کالاهای اساسی	کالاهای اساسی که به آنها ارز با قیمت ۴۲۰۰ تومان به ازای هر دلار اختصاص داده می‌شود، طی بازه زمانی اسفندماه ۱۳۹۶ تا آذرماه، ۱۳۹۷ نه تنها ثبات قیمت نداشته‌اند، بلکه در زیرگروه شاخص قیمت مصرف‌کننده بیشتر از شاخص کل و در شاخص قیمت تولیدکننده مقداری کمتر از شاخص کل رشد داشته‌اند. (گزارش پژوهشی، ۱۳۹۷)	۱۸
گسترش فساد و رانت	قیمت‌های چندگانه همیشه باعث ایجاد رانت و فساد می‌شود. شواهدی نشان می‌دهد، گسترش فساد و رانت به واسطه تخصیص ارز ارزاقیمت را نشان می‌دهد. (گزارش پژوهشی، ۱۳۹۷)	۱۹
عدم تحقق هدف حمایت از مصرف‌کنندگان	سازوکار اختصاص ارز ترجیحی، هدف حمایت از مصرف‌کنندگان و تثبیت قیمت کالاهای اساسی را چندان محقق نکرده است. (گزارش پژوهشی، ۱۳۹۸)	۲۰
تأثیر نرخ ارز بر نرخ تورم	متغیرهای نرخ ارز، نرخ سود بانکی و نقدینگی نیز تأثیر مستقیم و معناداری بر نرخ تورم ایجاد کرده است (صادقی، طیبی، ۱۳۹۶: ۳۴)	۲۱
هدر رفت منابع دولت	از ابتدای اجرای سیاستهای بانک مرکزی در خصوص ارز ترجیحی، پیامدهای اقتصادی آن مانند افزایش رانتجویی، هدررفت منابع دولت، افزایش تقاضا، تضعیف تولید داخلی، قاچاق صادراتی و کاهش توان دولت در کنترل	۲۲

	<p>نرخ ارز، توسط کارشناسان گوشزد شد (اظهار نظر کارشناسی مجلس، ۱۳۹۹)</p>	
تضعیف تولید داخلی	<p>از ابتدای اجرای سیاستهای بانک مرکزی در خصوص ارز ترجیحی، پیامدهای اقتصادی آن مانند افزایش رانتجویی، هدررفت منابع دولت، افزایش تقاضا، تضعیف تولید داخلی، قاچاق صادراتی و کاهش توان دولت در کنترل نرخ ارز، توسط کارشناسان گوشزد شد (اظهار نظر کارشناسی مجلس، ۱۳۹۹)</p>	۲۳
قاچاق صادراتی	<p>از ابتدای اجرای سیاستهای بانک مرکزی در خصوص ارز ترجیحی، پیامدهای اقتصادی آن مانند افزایش رانتجویی، هدررفت منابع دولت، افزایش تقاضا، تضعیف تولید داخلی، قاچاق صادراتی و کاهش توان دولت در کنترل نرخ ارز، توسط کارشناسان گوشزد شد (اظهار نظر کارشناسی مجلس، ۱۳۹۹)</p>	۲۴
اعمال فشار سیاسی	<p>تحریمهای بانکی اعمال شده بر علیه ایران جهت وادار نمودن آن به کنار گذاشتن برنامههای هسته‌ای خود می‌باشد. (نعیمی و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۴۸)</p>	۲۵
کاهش انباشت سرمایه مالی	<p>تحریم بانک مرکزی باعث کاهش انباشت سرمایه مالی بخش خصوصی می‌شود. (مقصود پور و همکاران، ۱۴۰۲: ۲۳)</p>	۲۶
کاهش سرمایه مالی بخش خصوصی	<p>همچنین سیاستهای مالی انبساطی دولت تأثیر منفی تحریم بانک مرکزی بر انباشت سرمایه مالی بخش خصوصی را کاهش می‌دهد (مقصود پور و همکاران، ۱۴۰۲: ۲۳)</p>	۲۷
تأثیر منفی بر مؤلفه‌های عملکردی شرکتها	<p>تحریمها به صورت مستقیم و به طور غیرمستقیم (به دلیل عکس‌العمل‌های دولت و بانک مرکزی برای مقابله با تبعات تحریمها و کنترل بازار ارز) بر مؤلفه‌های عملکردی شرکتها از قبیل ساختار سرمایه، حاشیه سود</p>	۲۸

	خالص و ناخالص، هزینه‌های تأمین مالی، سرمایه در گردش، موجودی انبار و مانند آن اثر می‌گذارند (سیدنورانی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۱۹)	
--	---	--

۳-۲. مضامین پایه

پس از پایان استخراج کدهای اولیه، کدهای مشترک کنار یکدیگر قرار داده شدند تا درباره نحوه تلفیق و ترکیب کدهای مختلف برای تشکیل مضامین پایه تصمیمگیری اتخاذ شود. در این مرحله، با توجه به تنوع روشهای بکار رفته در تحلیل مضمون، عناوین و طبقه‌بندی‌های متفاوتی برای مضامین وجود دارد. برخی پژوهشگران، مضامین را به لحاظ ماهیت و برخی دیگر به لحاظ جایگاه و سلسله مراتب آنها در تحلیل مضمون، دسته‌بندی کرده‌اند. بنابراین، در این پژوهش، ماهیت و مفهوم هر کد اولیه برای تشکیل مضمون پایه، به صورت توصیفی شناسایی و نام مناسب برای آنها بر اساس ادبیات پژوهش انتخاب شد (عابدی جعفری و همکاران، ۱۳۹۰) در این مرحله با ترکیب کدهای مشترک، مضامین پایه شکل گرفتند که نهایتاً شناسایی ۱۶ مضمون پایه نتیجه ترکیب این کدهای مشترک بود. این مضامین در قالب جداول زیر آورده شده‌اند:

جدول ۱- مضامین پایه- تأثیر بر تورم

منابع	فراوانی کدها	مضامین پایه	کدهای استخراج شده
(ابولحسنی و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۸۷)	۳	تأثیر بر نرخ تورم	تحریم‌های شدید اقتصادی علیه ایران تأثیر قابل توجهی بر تورم در ایران داشته است
(پزشکی، ۱۳۹۹: ۱۹۶)			
(صادقی، طیبی، ۱۳۹۶: ۳۴)			

جدول ۲- مضامین پایه- اختلال در سیاستگذاری های پولی و بانکی

منابع	فراوانی کدها	مضامین پایه	کدهای استخراج شده
(پزشکی، ۱۳۹۹: ۱۹۶)	۲	اختلال در سیاستگذاری های پولی و بانکی	تحریم های اقتصادی با قطع ارتباطات بانکی علاوه بر اختلالات گوناگون باعث اختلال در سیاستهای پولی و بانکی شده است
(قزلباش، ۱۳۹۹: ۱)			

جدول ۳- مضامین پایه-افزایش ریسک بانکی

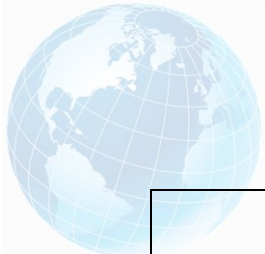
منابع	فراوانی کدها	مضامین پایه	کدهای استخراج شده
(تراب نژاد و همکاران، ۱۴۰۲: ۴۰)	۱	افزایش ریسک	افزایش ریسک نکول بانکها در اثر تحریم

جدول ۴- مضامین پایه- افزایش اعمال فشارهای سیاسی

منابع	فراوانی کدها	مضامین پایه	کدهای استخراج شده
(مهرجو و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۲)	۲	افزایش اعمال فشارهای سیاسی	نیروهای منتقد سیاسی، مردم و قدرت های بین المللی انتقادات وسیع و فشار سیاسی به دولت وارد می نمودند
. (نعیمی و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۴۸)			

جدول ۵- مضامین پایه- افزایش فشار و مشکلات اقتصادی

منابع	فراوانی کدها	مضامین پایه	کدهای استخراج شده
(مقصود پور و همکاران، ۱۴۰۲: ۲۳)	۴	افزایش فشار و مشکلات اقتصادی	تحریم های اقتصادی به انحاء مختلف موجب
. (غلامی؛ دشتبانی، ۱۴۰۰: ۱۳۹)			

(پزشکی، ۱۳۹۹: ۱۹۶)			افزایش مشکلات اقتصادی داخلی و بین‌المللی گردید
(ابولحسنی و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۸۷)			

جدول ۶- مضامین پایه- نوسانات و اختلالات نرخ ارز

منابع	فراوانی کدها	مضامین پایه	کدهای استخراج شده
(ابولحسنی و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۸۷)	۲	نوسانات و اختلالات نرخ ارز	تحریم‌های اقتصادی با قطع ارتباطات بانکی کشور را با کمبود منابع ارزی و نوسانات و اختلالات ارزی مواجه نمود
(پزشکی، ۱۳۹۹: ۱۹۶)			

جدول ۷- مضامین پایه- تخطی دولت از قانون

منابع	فراوانی کدها	مضامین پایه	کدهای استخراج شده
(مددی، ۱۴۰۰: ۲۷۵)	۱	تخطی دولت از قانون	و تخصیص ارز با نرخ ترجیحی را می‌توان تخطی دولت از قانون دانست.

جدول ۸- مضامین پایه- کوچک‌تر شدن اقتصاد

منابع	فراوانی کدها	مضامین پایه	کدهای استخراج شده
(غلامی؛ دشتبانی، ۱۴۰۰: ۱۳۹)	۱	کوچک‌تر شدن اقتصاد	تحریم‌ها اثر تخریبی بر اقتصاد ایران گذاشته و سبب کوچک‌تر شدن اقتصاد شده است

جدول ۹- مضامین پایه- گرایش شرکت ها به اقتصاد زیرزمینی

منابع	فراوانی کدها	مضامین پایه	کدهای استخراج شده
(پارسا و همکاران، ۱۳۹۹: ۸۳)	۱	گرایش شرکتها به اقتصاد زیرزمینی	در شرایط تحریم اقتصادی، شرکت‌ها بمنظور فرار مالیاتی رو به اقتصاد پنهان و اقتصاد زیرزمینی می‌آورند.

جدول ۱۰- مضامین پایه- فرار مالیاتی

منابع	فراوانی کدها	مضامین پایه	کدهای استخراج شده
(پارسا و همکاران، ۱۳۹۹: ۸۳)	۱	فرار مالیاتی	در شرایط تحریم اقتصادی، شرکت‌ها اقدام به فرار مالیاتی می‌کنند.

جدول ۱۱- مضامین پایه- ناکارایی سیاستهای مدیریت بازار

منابع	فراوانی کدها	مضامین پایه	کدهای استخراج شده
(قزلباش، ۱۳۹۹: ۱)	۱	ناکارایی سیاستهای مدیریت بازار	مشکلات و آسیبهای ناشی از ساختار بازار ارز، سبب ناکارایی سیاستهای مدیریت بازار ارز شده است.

جدول ۱۲- مضامین پایه- تلاطم در بخشهای بازار مالی

منابع	فراوانی کدها	مضامین پایه	کدهای استخراج شده
(ساجدی، ۱۳۹۸: ۱۵۰)	۱	تلاطم در بخشهای بازار مالی	سرایت تلاطم اقتصادی ناشی از تحریمها در بخشهای بازار مالی و بازار سهام بیشتر از سایر بخشهای دیگر نمایان شد

جدول ۱۳- مضامین پایه- افزایش قیمت کالاهای اساسی

منابع	فراوانی کدها	مضامین پایه	کدهای استخراج شده
(گزارش پژوهشی، ۱۳۹۷)	۱	افزایش قیمت کالاهای اساسی	کالاهای اساسی که به آنها ارز ترجیحی اختصاص داده می‌شود، بیشتر از شاخص کل و در شاخص قیمت تولیدکننده رشد قیمت داشته‌اند.

جدول ۱۴- مضامین پایه- گسترش فساد و رانت

منابع	فراوانی کدها	مضامین پایه	کدهای استخراج شده
(گزارش پژوهشی، ۱۳۹۷)	۱	گسترش فساد و رانت	گسترش فساد و رانت به واسطه تخصیص ارز ارزان قیمت را نشان می‌دهد

جدول ۱۵- مضامین پایه- مشکلات منابع و تولید

منابع	فراوانی کدها	مضامین پایه	کدهای استخراج شده
(اظهار نظر کارشناسی مجلس، ۱۳۹۹)	۱	مشکلات منابع و تولید	از ابتدای اجرای سیاستهای بانک مرکزی در خصوص ارز ترجیحی، مشکلات منابع و تولید پدید آمده است.

جدول ۱۶- کاهش سرمایه مالی بخش خصوصی

منابع	فراوانی کدها	مضامین پایه	کدهای استخراج شده
(مقصود پور و همکاران، ۱۴۰۲: ۲۳)	۱	کاهش سرمایه مالی بخش خصوصی	سیاست‌های مالی انبساطی دولت و تأثیر منفی تحریم بانک مرکزی موجب کاهش انباشت سرمایه مالی بخش خصوصی می‌شود

۳-۳. مضامین سازمان دهنده

پس از شناسایی و نامگذاری مضامین پایه، مضامین سطوح بالاتر (مضامین سازمان دهنده) شناسایی شدند. بدین منظور، ابتدا مضامین اصلی که وجه اشتراک بسیاری باهم داشته یا حول یک موضوع خاص بودند با هم ترکیب شده و یک مضمون سازمان دهنده را تشکیل دادند. مضامین سازمان دهنده در واقع مضامین اصلی مشابه را گروه بندی می‌نمایند. در جدول زیر مضامین پایه و سازمان دهنده ارائه شده‌اند:

مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده
کاهش سرمایه مالی بخش خصوصی	چالش‌های اساسی اقتصادی بخش خصوصی
گرایش شرکت‌ها به اقتصاد زیرزمینی	
فرار مالیاتی شرکت‌ها و بخش خصوصی	
مشکلات منابع و تولید	بروز بجهای مالی در بازار
تلاطم در بخش‌های بازار مالی	
ناکارایی سیاست‌های مدیریت بازار	
افزایش قیمت کالاهای اساسی	افزایش تنش‌های اقتصادی
کوچک‌تر شدن اقتصاد	
افزایش فشار و مشکلات اقتصادی	
تخطی دولت از قانون	افزایش بی قانونی فساد
گسترش فساد و رانت	
تأثیر نامطلوب بر تورم	مشکلات حاد ارزی و تورمی
نوسانات و اختلالات ارز	

افزایش ریسک بانکی	آثار سیاستگذاری‌های نامطلوب پولی و بانکی
اخلال در سیاستگذاری‌های پولی و بانکی	
افزایش اعمال فشارهای سیاسی	فشارهای سیاسی فزاینده

۳-۴. مضامین فراگیر

در گام بعد، مضامین سازمان دهنده نیز بدین شیوه دسته بندی و ذیل مضامین فراگیر قرار گرفتند. به عبارت دیگر، در مرحله کدگذاری، استخراج نکته‌های کلیدی از ادبیات تحقیق و دادن کد به هر یک از آنها انجام شد. در مرحله تم‌پردازی، ترکیب و تبدیل کدهای مشابه به یکتم و در مرحله تدوین تئوری، ترکیب و تدوین تمها با هم و تبدیل آنها به یک تئوری صورت گرفت. در این پژوهش، در مرحله نهایی، الزامات استخراج شده، در سه مؤلفه «ابعاد اقتصادی»، «ابعاد خاص ارزی و بانکی» و «ابعاد قانونی و سیاسی» دسته بندی شده و در جدول زیر به تفکیک آورده شده‌اند. در نهایت امر نیز، نتایج تحلیل مضمون، شناسایی ۱۶ مضمون پایه، ۷ مضمون سازمان دهنده و ۴ مضمون فراگیر بود که در جدول زیر ارائه شده است

مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	
کاهش سرمایه مالی بخش خصوصی	چالش‌های اساسی اقتصادی بخش خصوصی	ابعاد اقتصادی
گرایش شرکت‌ها به اقتصاد زیرزمینی		
فرار مالیاتی شرکت‌ها و بخش خصوصی		
مشکلات منابع و تولید	بروز بحراهای مالی در بازار	
تلاطم در بخش‌های بازار مالی		
ناکارایی سیاستهای مدیریت بازار		
افزایش قیمت کالاهای اساسی	افزایش تنش‌های اقتصادی	
کوچک‌تر شدن اقتصاد		

افزایش فشار و مشکلات اقتصادی		
افزایش ریسک بانکی	آثار سیاستگذاری‌های نامطلوب پولی و بانکی	ابعاد خاص ارزی و بانکی
اخلال در سیاستگذاری‌های پولی و بانکی		
تأثیر نامطلوب بر تورم	مشکلات حاد ارزی و تورمی	
نوسانات و اختلالات ارز		
تخطئ دولت از قانون	افزایش بی قانونی و فساد	ابعاد قانونی و سیاسی
گسترش فساد و رانت		
افزایش اعمال فشارهای سیاسی	فشارهای سیاسی فزاینده	

۴. ارزیابی کلی تاثیرات تحریم‌های اعمال شده

در ارزیابی کارایی تحریم‌ها باید به این موضوع توجه کرد که تحریم‌های اعمال شده کدام یک از اهداف را دنبال می‌کند. با این حال ارزیابی اثرات و کارایی همه جانبه تحریم‌ها دشوار است. زیرا این ارزیابی باید در چارچوب زبان‌ها و نتایج احتمالی شیوه‌های دیگر در اختیار تحریم کننده مورد ملاحظه و ارزیابی قرار گیرد. در تحلیل نهایی، موفقیت سیاست تحریم به معادله هزینه-منافع آن بستگی دارد (ولی زاده، ۱۳۹۰: ۳۶۴). برخی از تحریم‌ها هزینه‌هایی بسیار هنگفت بر مردم کشور تحت تحریم تحمیل می‌کنند که مبتنی بر چهارچوب نظری تحقیق یعنی کارایی تحریم از دیدگاه نظریه‌های اقتصاد سیاسی بین‌المللی، باید اثرگذاری تحریم‌های ایالات متحده بر اقتصاد و سیاستگذاری ارزی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران را تا حد زیادی مؤثر دانست. این مهم برآمده از داده‌های حاصل از روش تحلیل مضمون گویای تاثیرات مختلف سیاسی، اقتصادی و.. بوده که صرفنظر از لزوم اندازه گیری دقیق گستردگی و عمق این تاثیرات، باید به ابعاد اثرگذاری اذعان نمود. البته باید در دنظر داشت که ارزیابی‌ها در بررسی موفقیت و کارایی تحریم‌ها متفاوت است؛ با این حال اتفاق نظر وجود ندارد بر اینکه آیا تحریم‌ها به تنهایی می‌تواند قرین موفقیت شوند؟ مشکلات جدید و نقائصی که رژیم تحت تحریم‌ها، نیز به این اعتقاد قوت بخشیده که توفیق تحریم‌ها وابسته به علل و عوامل متفاوت و بعضاً پیچیده است، به طوری که بخش مهمی از

تأثیرات سیاسی اقتصادی ناشی از تحریم‌های اعمال شده در بازه زمانی مدنظر را باید ناشی از سیاستگذاری‌های نامطلوب ارزی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در نظر گرفت که موجب پدید آمدن مسائل و مشکلات جدی در حوزه‌های اقتصادی و پولی کشور گردید.

نتیجه‌گیری

در این مقاله تلاش شد تا «تأثیر تحریم‌های مالی پس از خروج آمریکا از برجام بر اقتصاد و سیاست‌های ارزی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران» به روش تحلیل مضمون مورد ارزیابی، تحلیل و پژوهش علمی قرار گیرد در این راستا ضمن طرح مباحث مقدماتی و بررسی عوامل و تأثیرات و ابعاد گوناگون موضوع، یافته‌های کیفی تحت تحلیل قرار گرفت که حاصل این تحقیق را می‌توان به طور موجز و خلاصه به شرح زیر بیان نمود: در وهله نخست باید در نظر داشت که یکی از ابزارهای اقتصادی و سیاسی برای تحمیل خواسته‌های یک کشور و یا به عبارتی تأمین منافع آن به وسیله کشور دیگر استفاده از تحریم‌ها است، در این حالت کشور بزرگ و صاحب نفوذ در دنیای سیاست و اقتصاد قادر خواهد بود اعمال محدودیت بر روی اقتصادی کوچکتر و صاحب نفوذ کمتر از خود، هزینه‌های اقتصادی و سیاسی بر کشور دیگر را تحمیل کند و این وضعیت در صورت همراهی سایر بازیگران مهم اقتصادی و سیاسی در جهان با کشور بزرگ تحریم‌کننده ابعاد جدی‌تری به خود می‌گیرد، وضعیتی که در مورد تحریم‌های اعمال شده بر اقتصاد ایران متصور است. یافته‌های ارائه شده در مورد ارزیابی سیاست‌های ارزی پس از تحریم بر اساس دیدگاه‌های متخصصان و پژوهشگران حوزه تحریم اقتصادی استخراج شده است. در ابتدا تلاش شد تا الزامات شناسایی شوند. سپس در مراحل بعد، محقق بر اساس کدهای استخراج شده، مضامین فراگیر، مضامین سازمان دهنده و مضامین پایه را مشخص نموده و در نهایت، این الزامات اولویت بندی گردید و طی بررسی‌های به عمل آمده از این منابع، کدهای اولیه از ۱۷ منبع استخراج گردیدند. پس از شناسایی و نامگذاری مضامین پایه، مضامین سطوح بالاتر (مضامین سازمان دهنده) شناسایی شدند. «چالش‌های اساسی اقتصادی بخش خصوصی»، «بروز بحراهای مالی در بازار»، «افزایش تنش‌های اقتصادی»، «افزایش بی قانونی فساد»، «مشکلات حاد ارزی و تورمی»، «مشکلات حاد ارزی و تورمی»، «آثار سیاستگذاری‌های نامطلوب پولی و بانکی» و «فشارهای سیاسی فزاینده» بعنوان مضامین سازمان دهنده شناسایی شده‌اند. در گام بعد، مضامین سازمان دهنده نیز بدین شیوه دسته‌بندی و ذیل مضامین فراگیر قرار گرفتند. به عبارت دیگر، در مرحله کدگذاری، استخراج نکته‌های کلیدی از

ادبیات تحقیق و دادن کد به هر یک از آنها انجام شد. در این پژوهش، در مرحله نهایی، الزامات استخراج شده، سه مؤلفه «ابعاد اقتصادی»، «ابعاد خاص ارزی و بانکی» و «ابعاد قانونی و سیاسی» بعنوان ابعاد سازمان دهنده نحوه تأثیرات تحریم‌های مالی بر سیاست‌گذاری ارزی بانک مرکزی شناخته شدند. با این اوصاف چنانکه در ارزیابی کلی تأثیرات تحریم‌های اعمالی نیز بیان گردید مبتنی بر چهارچوب نظری تحقیق یعنی کارایی تحریم از دیدگاه نظریه‌های اقتصاد سیاسی بین‌المللی، باید اثرگذاری تحریم‌های ایالات متحده بر اقتصاد و سیاست‌گذاری ارزی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران را تا حد زیادی مؤثر دانست. در این راستا باید یادآور شد که امنیت اقتصادی جمهوری اسلامی ایران، به معنای توانایی تأمین نیازهای جامعه، رفاه اقتصادی و توسعه صنعتی، فناوری، اقتصادی و تجاری از طریق حفظ اصول سازمان دهنده اقتصاد ملی و دسترسی به منابع، سرمایه، بازار جهانی به اشکال مختلف بهنج واسطه سیاست‌ها و اعمال فشارها از طریق تحریم، از سوی ایالات متحده با چالش روبرو شده و بر این اساس طیفی از تهدیدات اقتصادی شکل گرفته که به طور مستقیم و غیرمستقیم، بخش عمده‌ای از اقتصاد و در نهایت امنیت ملی را با چالش جدی مواجه ساخته است. بدیهی است نابسامانی اقتصادی هدف فرعی برای تحریم کنندگان بوده و انگیزه راهبردی آنها رد نهایت سیاسی و امنیتی است. انگیزه بنیادی تحریم‌های آمریکا این است که از طریق فشار بر مردن از نظام جمهوری اسلامی مشروعیت زدایی کرده و آن را به تغییر رفتار وادارند. با تشدید تحریم‌های اقتصادی قدرت خرید و سطح مطلوبیت زندگی مردم ایران کاهش یافت و از سوی دیگر توانایی دولت در ارائه خدمات اجتماعی به منظور تعدیل نابسامانی ایجاد شده، به ویژه با سیاست‌گذاری‌های نامطلوب ارزی بانک مرکزی تنزل یافت. علاوه بر این کاهش درآمدهای ارزی و رواج سوداگری، اقتصاد ملی ایران، موج جدیدی از تورم و رکود را تجربه کرد که به نوبه خود موجب افزایش نارضایتی و ناامنی شد به گونه‌ای که آثار این رکود و تورم همچنان بر اقتصاد کشور سنگینی می‌کند.

منابع

ایوانز، گراهام؛ نونام، جفری، (۱۳۸۱)، فرهنگ روابط بین‌الملل، ترجمه حمیرا مشیرزاده و حسین شریفی طراز کوهی، تهران: میزان.

پارسا، امید علی؛ مهرکام، مهرداد؛ حسنی مقدم، فاطمه، (۱۳۹۹)، تأثیر تحریم‌های اقتصادی و ارتباطات سیاسی بر درآمدها و شکاف مالیاتی: آزمون تئوری اقتصاد سیاسی، پژوهشنامه مالیات، شماره ۴۸.

پزشکی، روزبه؛ عسکرخانی، ابومحمد، عطاشنه، منصور، (۱۳۹۹)، راهکارهای مقابله با آثار تحریم‌های آمریکا علیه نظام بانکی ایران، فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، دوره ۱۶، شماره ۵۰.

تراب نژاد اصفهانی، مصطفی؛ محمودزاده، محمود؛ صوفی مجیدپور، مسعود؛ غلام ابری، امیر، (۱۴۰۲)، تأثیر سیاستهای پولی و ارزی بر ریسک نکول بانک‌های تجاری با رویکرد تحریم. بررسی مسائل اقتصاد ایران، بررسی مسائل اقتصاد ایران، دوره ۱۰ شماره ۱.

ساجدی، امیر؛ ساجدی، سیناز، (۱۳۹۸)، خروج آمریکا از برجام و تلاطم در اقتصاد ایران، فصلنامه مطالعات روابط بین‌الملل، دوره ۱۲، شماره ۴۶.

سمیعی نسب، مصطفی، (۱۳۹۳)، دیپلماسی اقتصادی، راهبرد مقابله با تحریم‌های اقتصادی در منظومه اقتصاد مقاومتی، آفاق امنیت، دوره ۷، شماره ۲۵.

سید نورانی، سید محمد رضا، عبادی، مرتضی، امینی، امرالله؛ تقوی فرد، محمد تقی، (۱۳۹۸)، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال ۲۲، شماره ۸۳.

صادقی، عبدالرسول؛ طیبی، سید کمیل، (۱۳۹۷)، اثرات تحریم‌های بین‌المللی و سایر عوامل تاثیرگذار بر نرخ تورم در ایران، نشریه پژوهشهای اقتصادی ایران، دوره ۲۳، شماره ۷۴.

عبادی جعفری، حسن، تسلیمی، محمدسعید، فقیهی، ابوالحسن، و شیخ زاده، محمد، (۱۳۹۰)، تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی. اندیشه مدیریت راهبردی (اندیشه مدیریت)، (۲۵)، (۱۰).

عزیزنژاد صمد، کمیجانی اکبر، (۱۳۹۶)، تغییرات نرخ ارز و اثر آن بر نوسانات متغیرهای منتخب اقتصاد کلان در ایران، پژوهش‌های اقتصادی (رشد و توسعه پایدار)، دوره ۱۷، شماره ۱.

علمی مقدم، مصطفی؛ ابوالحسنی، اصغر؛ منصوری، نسرین؛ امینی میلانی، مینو، (۱۴۰۱)، بررسی تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر نرخ تورم در ایران (رویکرد فازی)، فصلنامه سیاست‌های مالی و اقتصادی، دوره ۱۰، شماره ۳۸.

غلامی، حسین؛ دشتبانی، قاسم، (۱۴۰۰). اثرات و پیامدهای تحریم‌های اقتصادی دولت ایالات متحده آمریکا، چشم انداز حسابداری و مدیریت دوره چهارم. شماره ۵۰ (جلد ۱)

قولباش، محمد، (۱۳۹۹)، آسیب شناسی سازوکارهای مدیریت بازار ارز در بحران ارزی سال ۱۳۹۷ با تاکید بر جایگاه قانونی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه امام صادق (ع).

گزارش پژوهشی مجلس شورای اسلامی، (۱۳۹۷)، سیاست حمایتی جایگزین ارز ترجیحی، شماره ۱۱۴۱۳۱۹. مددی، مهدی، (۱۴۰۰)، جستار حقوقی-اقتصادی در مسئولیت مدنی دولت در مسئله نرخ ارز ترجیحی، آموزه‌های اقتصاد اسلامی، شماره ۱.

مقصودپور، محمدعلی؛ سلیمی فر، مصطفی، صالح‌نیا، نرگس، (۱۴۰۲)، تأثیر تحریم بانک مرکزی بر انباشت سرمایه مالی بخش خصوصی در ایران، توسعه و سرمایه، دوره ۸، شماره ۱.

مهرآرا، محسن، (۱۳۸۵)، برآورد نرخ ارز حقیقی تعادلی در اقتصاد ایران"، پژوهشنامه اقتصادی، دوره ششم، شماره ۲.

مهرجو، بهراد؛ خلیلی، ولی، پورابراهیمی، آرش، (۱۴۰۰)، بدون دود و آتش و خون، تهران: انتشارات رادیو تراژدی.

ولی زاده، اکبر، (۱۳۹۰)، رهیافت‌ها و نظریه‌های کارایی تحریم در اقتصاد سیاسی بین‌المللی، فصلنامه سیاست، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دوره ۴۱، شماره ۱.

- Boyatzis, R.E. (1998), Transforming qualitative information: thematic analysis and code development. Sage Braun, Virginia; Clarke, Victoria (2006), Using thematic analysis in psychology, Qualitative Research in Psychology; Vol 3
- Carter and Barrely, (1989), "International Economic sanctions, improving the Haphazards Legal regim", Cambridge University Press, V1.
- Drezner, Daniel W. (1999), The Sanctions Paradox: Economic Statecraft and International Relations. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Galtung, John. (1988) "on the Effects or International Economic Sanction," world politics, Vol., XIX April
- Haufbauer and et al, 2000, "Targeted Sanctions a Policy or an alterlative"? 32 law poli Inti bus.
- Nossal Kim Richard (1994). Rain Dancing: Sanctions in Canadian and Australian Foreign Policy. Toronto University of Toronto press.
- Oudraat Jonge, (2000). Making Economic Sanction work. Survival, Vol 42, Number 3,